

*Солдатенко Олександр,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Україна*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА: ІНКЛЮЗИВНІ СТРАТЕГІЇ ЯК ТРЕНД СОЦІОКУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Цифрова трансформація сучасного мистецтва постає як комплексний соціокультурний процес, що охоплює як зміну художніх практик, так і способів їх репрезентації та сприйняття аудиторією. Це проявляється через такі явища, як digital-art, технології VR/AR, штучний інтелект та онлайн-платформи, що значно розширюють інструментарій художньої творчості та відкривають нові можливості для глобальної колаборації. Водночас цифрові технології істотно впливають на процеси створення і споживання мистецтва, забезпечуючи інтерактивність, доступність і мультимедійність культурного продукту, а також сприяючи формуванню нових моделей культурної комунікації та участі аудиторії [1].

Інклюзія в мистецькому середовищі розглядається як багатовимірний соціокультурний принцип, спрямований на забезпечення рівного доступу до культурних ресурсів, участі у творчих процесах і можливості самовираження для всіх соціальних груп незалежно від фізичних, соціальних чи когнітивних особливостей. У сучасному науковому дискурсі інклюзія в культурі трактується як процес залучення індивідів до повноцінної участі в культурному житті суспільства, що сприяє подоланню маргіналізації, розвитку соціальної рівності та визнанню різноманітності. Сучасні науковці засвідчують наявність низки системних бар'єрів доступу до мистецтва, серед яких виокремлюють інституційні, фізичні, інформаційно-комунікаційні, а також соціально-психологічні. На їх думку подолання зазначених бар'єрів потребує комплексного підходу, що поєднує інноваційні технології, ефективне управління та розвиток інклюзивних культурних стратегій [2].

Що стосується інклюзивних стратегій в умовах цифровізації, то вони інтегруються безпосередньо у процес створення та поширення культурного продукту. Сучасні цифрові інструменти, зокрема аудіоописи, субтитри, переклад жестовою мовою та адаптивні інтерфейси, сприяють подоланню сенсорних і когнітивних бар'єрів, забезпечуючи можливість повноцінного сприйняття мистецтва різними групами користувачів. Доступність дедалі частіше розглядається не як додатковий елемент, а як невід'ємна складова творчого процесу. Водночас розвиток онлайн-форматів – віртуальних виставок, цифрових галерей, стримінгових подій і платформ соціальних медіа – значно розширює аудиторію мистецтва, забезпечуючи доступ незалежно від географічних, фізичних чи соціальних

обмежень і формуючи нові моделі культурної участі. Таким чином, поєднання цифрових технологій та інклюзивних підходів визначає сучасний вектор розвитку мистецької сфери, орієнтований на відкритість, різноманітність і рівність доступу до культурних цінностей [3].

В наш час інклюзія в мистецькому середовищі значною мірою впливає на ефективність соціокультурного менеджменту, який виступає ключовим механізмом організації, координації та стратегічного розвитку цифрових мистецьких ініціатив. Управління цифровими мистецькими проєктами передбачає інтеграцію інноваційних технологій, міждисциплінарну взаємодію та орієнтацію на потреби різних соціальних груп, що сприяє створенню доступного та відкритого культурного простору. Водночас формування інклюзивної культурної політики в умовах цифровізації передбачає розробку нормативних і стратегічних підходів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до культурних ресурсів, підтримку різноманіття та подолання цифрової нерівності. Цифровий арт-менеджмент трансформується у важливий інструмент культурної політики, що поєднує технологічні інновації з соціальними та ціннісними орієнтирами розвитку культурної сфери. Таким чином, соціокультурний менеджмент у цифрову епоху відіграє провідну роль у впровадженні інклюзивних практик і забезпеченні сталого розвитку мистецького середовища.

Що стосується цифрових інструментів доступності, то треба зазначити, що аудіоописи як спеціалізована технологія вербального супроводу візуального контенту відіграють ключову роль у забезпеченні доступності мистецтва для осіб із порушеннями зору, оскільки дозволяють детально передати зміст, композиційні особливості, просторові характеристики та емоційне наповнення художніх творів у театральних постановках, відеопродукції та цифрових експозиціях. Використання субтитрів і перекладу жестовою мовою в цифрових мистецьких продуктах забезпечує ефективне подолання комунікаційних бар'єрів для осіб із порушеннями слуху, сприяючи їхній повноцінній інтеграції в культурний простір і розширенню можливостей сприйняття аудіовізуального контенту. Адаптивні інтерфейси вебсайтів і цифрових платформ, що включають можливість налаштування контрастності, масштабування тексту, альтернативні способи навігації та сумісність із допоміжними технологіями, такими як screen reader, істотно підвищують рівень доступності мистецького контенту для користувачів із різними функціональними потребами. Використання технологій штучного інтелекту в культурній сфері, зокрема для автоматичного перекладу, синтезу мовлення, генерації субтитрів та озвучення, створює нові можливості для оперативного та масштабованого забезпечення інклюзивного доступу до мистецьких продуктів. Інклюзивний UX/UI дизайн формується як комплексний підхід до розробки цифрових мистецьких продуктів, що передбачає врахування різноманітних

когнітивних, сенсорних і фізичних особливостей користувачів на всіх етапах проєктування, тестування та впровадження цифрових рішень.

У сучасному світі онлайн-формат сприяє значному розширенню аудиторії, наприклад віртуальні виставки, концерти та театральні постановки, що реалізуються за допомогою стримінгових сервісів і цифрових платформ, трансформують традиційні моделі презентації мистецтва, забезпечуючи інтерактивність, мультимедійність і доступність культурного продукту для широкого кола глядачів. Онлайн-музеї та цифрові галереї виступають альтернативною формою культурної репрезентації, що дозволяє користувачам отримувати доступ до мистецьких колекцій у будь-який час і з будь-якого місця, мінімізуючи вплив просторових і фізичних обмежень. Соціальні мережі як сучасні комунікаційні платформи виконують важливу роль у популяризації інклюзивного мистецтва, створюючи умови для активної взаємодії між митцями та аудиторією, а також для формування спільнот за інтересами. Забезпечення доступу до культурного продукту через цифрові канали комунікації сприяє подоланню географічних, соціальних і фізичних бар'єрів, що традиційно обмежували участь окремих груп населення у культурному житті. Гібридні формати культурних подій, які поєднують офлайн і онлайн складові, дозволяють оптимізувати процес організації мистецьких заходів, підвищуючи їхню гнучкість, адаптивність та інклюзивність. Залучення нових цільових аудиторій, зокрема осіб з інвалідністю, представників віддалених громад та молоді, стає можливим завдяки активному впровадженню цифрових технологій, що забезпечують доступність, мобільність і різноманітність форматів культурної участі [4].

Планування та реалізація інклюзивних цифрових проєктів у сфері культури ґрунтується на системному визначенні цільових аудиторій, інтеграції технологій доступності та формуванні міждисциплінарних команд, що забезпечує створення інноваційного й доступного мистецького продукту. Водночас використання цифрових платформ сприяє ефективній комунікації та розширенню аудиторії, а управління ресурсами, залучення фінансування й оцінка результативності за показниками доступності, охоплення та соціального впливу визначають сталість і ефективність таких проєктів.

Формування інклюзивної культурної політики передбачає розробку стратегій доступності в культурних інституціях, впровадження міжнародних стандартів інклюзії та підтримку державних і громадських ініціатив, що сприяє розвитку партнерства й розширенню можливостей реалізації соціально значущих проєктів. Важливу роль відіграють освітні програми для підвищення кваліфікації працівників культури, створення нормативно-правової бази для забезпечення рівного доступу до культурних послуг, а також діяльність менеджера як медіатора між суспільством, митцями та владою у процесі реалізації інклюзивних стратегій [5].

Отже цифрова трансформація сучасного мистецтва у поєднанні з інклюзивними стратегіями визначає новий вектор розвитку соціокультурного менеджменту, орієнтований на забезпечення рівного доступу до культурних ресурсів, розширення аудиторії та впровадження інноваційних форм взаємодії між митцями й суспільством.

Список використаних джерел

1. Cahyaningrum Y., Wijaya M. R. P. Digital transformation in the arts field: creating new collaborations in the digital arts world. *Smart International Management Journal*. 2024. Vol. 1, No. 2. P. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.70076/simj.v1i2.32>
2. Sáez-Velasco S., Merino-Orozco A., Di Giusto-Valle C., Mercado-Val E., Pérez De Albéniz-Garrote G., Delgado-Benito V., Medina-Gómez B. Cultural participation as a pathway to social inclusion: a systematic review and youth perspectives on disability and engagement. *Societies*. 2025. Vol. 15, No. 10. Article 288. DOI: <https://doi.org/10.3390/soc15100288>
3. Bergonzoni C. In motion: an adaptation of enriched and inclusive audio description practices. *Qualitative Inquiry*. 2024. Vol. 30, No. 2. P. 126–127. DOI: <https://doi.org/10.1177/10778004231176092>
4. Radanliev P., De Roure D., Novitzky P., Sluganovic I. Accessibility and inclusiveness of new information and communication technologies for disabled users and content creators in the metaverse. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*. 2023. Vol. 18, No. 9. P. 1849–1863. DOI: <https://doi.org/10.1080/17483107.2023.2241882>
5. Ke Z. Values and challenges of participatory art in urban and community development: a 10-year systematic review. *Frontiers in Sociology*. 2025. Vol. 10. Article 1571383. DOI: <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1571383>.